

Rašeliniště Chvojnov na Českomoravské melioratině

Historie rašelinišť čítá mnoho tisíciletí a jejich vývoj je věrně zachycen ve vrstvách rašeliny. V naší krajině se jedná o izolovanou stanoviště, na kterých se leckdy udržely populace rostlin a živočichů až z období krátce po skončení poslední doby ledové.

FOTO: VOJTĚCH KODET

TEXT VOJTĚCH KODET,
FILIP LYSÁK,
DANA KOŘÍNKOVÁ

ský, tolíje bahenní, všivec bahenní, rosnatka okrouhlostá, vachta trojlístá, vrba rozmarýnolistá a další. Jedná se o pravidelné hnízdiště bekasiny otavní, vzácně zde byl v hnízdním období zaznamenán i vodouš rudonohý či chřástal kropenatý a v minulosti bývalo tokaništěm tetřívka obecného. Význam lokality a její květeny byl zhodnocen téměř nadčasovými pracemi doc. Kamila Rybníčka, resp. manželů Rybníčkových.

Výzkumy přišly v době, kdy již byla tvář rašeliniště změněná těžbou rašeliny v poválečných letech. Přesto se zde podařilo zachytit leccos z přírodních hodnot, které se později staly minulostí. V 70. letech 20. století vznikl projekt velkoplošných meliorací na tomto území. Přes odpor vědecké obce byly odvodněny mokré louky v celém souvisejícím okolí rašeliniště. Potok byl napřímen, prohlouben a opevněn. Alespoň část s nehlubší rašelinou byla našťastí zásluhou tehdejšího botanika Muzea Vysočiny Jihlava RNDr. Ivana Růžičky z projektu vyjmuta. Následkem odvodnění okolí a zrychleného zarůstání rašeliniště však došlo k ústupu a vymizení nejvzácnějších druhů.

Rašeliniště Chvojnov dříve a nyní

Rašeliniště Chvojnov, ležící v nivě Jedlovského potoka západně od obce Dušejov, je jedním z nejvýznamnějších v Jihlavských vrších. Roste zde hrotnosemka bílá, suchopýrek alp-

FOTO: JAN MORAVEC

Revitalizace

Z ochrannářského pohledu se o rašeliniště Chvojnov začalo pečovat teprve v roce 1996, od kdy probíhá kosení nejzachovalejší části. Od roku 1999 je vyhlášeno přírodní rezervací.

Pokud má být ochrana rašeliniště miněná vážně a má být dlouhodobě udržitelná, pak je nutné obnovit jeho vodní režim. Pouze dobře zavodněná rašeliniště jsou dlouhodobě životaschopná. Za tímto účelem inicioval Pozemkový spolek Gallinago při Pobočce

FOTO: VOJTĚCH KODET

Dole tolíje bahenní;
vlevo nahoře vachta trojlístá.

Dnes potok jak podle pravítka; revitalizace mu vrátí přirozenou podobu.

České společnosti ornitologické na Vysočině přípravu komplexní revitalizace rašeliniště a jeho okolí.

Díky spolupráci s Krajem Vysočina je projekt revitalizace nyní předložen do Operačního programu Životní prostředí. Cílem projektu je podpořit a obnovit vitalitu celého ekosystému rašeliniště. V rámci podpory a obnovy podmínek pro cílové druhy budou značně redu-

kovány náletové dřeviny zarůstající rašeliniště. Na degradovaných plochách bude pomístně stržen drn s cílem podpory raných sukcesních stádií vegetace. Oslabené přírodní procesy budou nastartovány pomocí obnovy vodního režimu rašeliniště – v okolí rašeliniště budou obnoveny prameniště, vytvořeny mělké vodní plochy příznivé pro široké spektrum typických organismů a alespoň částečně revitalizovány vodní toky (jak nám složité majetkové poměry dovolí). Získáme tak kvalitní přírodní biotopy a útočiště pro cílové druhy rostlin i živočichů s dlouhodobou a příznivou

Všivec bahenní.

FOTO: VOJTĚCH KODET

Místo pro přírodu

V uplynulém období se podařilo koupit dalších 0,2 ha na Vičím hrdle (čímž jsme se na této lokalitě přehoupali přes 3 ha), po delší pauze, způsobené probíhajícími pozemkovými úpravami, téměř půlhektarový pozemek na Lipinách a klíčových 2,5 ha ve střední části Ščúrnice. Započali jsme také s výkupem na zcela nové – jednadvacáté – lokalitě, bývalé jalovcové pastviny Na ostrově na Podblanicku, kterou vám představíme v některém z příštích čísel Krávy našeho domova.

Koncem března byla sbírka z důvodu zákonných povinností (vyúčtování po třech letech) přerušena. Až budete držet toto číslo Krávy našeho domova v ruce, bude konto sbírky 9999922/0800 již opět otevřené, avšak zcela prázdné. Podpoříte-li Místo pro přírodu jakýmkoli darem, budeme rádi.

Bližší informace naleznete na www.mistoproprirodu.cz a na stránkách kampaně na Facebooku.

Českomoravská melioratina

Na celou naši krajinu mělo negativní dopad velkoplošné odvodňování v rámci melioračních opatření (pro údajné zlepšení půd) a náhradních rekultivací (vytváření nových orných ploch náhradou za zemědělskou půdu obětovanou výstavbě) zejména v 70. a 80. letech minulého století. Zrychlil se odtok vody z krajiny a byla zničena řada nádherných lokalit. Vinou meliorací se řada typických druhů stala ohroženými a posléze chráněnými. Jen málokdo našel odvahu tehdejší komunistický režim za neuvážené

meliorace veřejně kritizovat. O to více se odvažlivci vystavovali riziku perzekuce. Například Ing. Pavel Křivka vyjádřil v době vrcholící meliorační mánie své přesvědčení tím, že na veřejnou nástěnkou umístil mapu s nápisem Českomoravská melioratina. Za to byl předvolán k výslechu na policii. Od té doby začal být sledován a byla mu kontrolována korespondence. Jelikož poslal dopisy kritizující naši ochranu přírody i do Německa, bylo zahájeno jeho stíhání za poškozování zájmů republiky. A když mu při domovní prohlídce našli jeden recesistický text písně, od soudu už mu nic nepomohlo. V roce 1985 byl ve svých 25 letech odsouzen na 3 roky vězení. ☒

perspektivou. Revitalizace může přeběhnout i díky veřejné sbírce Místo pro přírodu, z jejichž prostředků bylo v bezprostředním okolí rašeliniště vykoupeno několik pro úspěšnou revitalizaci důležitých pozemků.

Rašeliniště a rašelinné louky v podmínkách Vysočiny byly tradičně udržovány kosením, což bude zapotřebí i v budoucnu. Pro zachování druhové pestrosti se počítá se zavedením fázově posunutého a mozaikovitého kosení. Získáme tak různorodé podmínky umožňující kvalitní rozmnožování a vůbec přežívání populací těch druhů, které by plošná jednorázová seč mohla ohrozit. ☒

Autoři jsou členy a spolupracovníky Pobočky České společnosti ornitologické na Vysočině (Pozemkového spolku Gallinago). Kontakt – vojtech.kodet@email.cz.